

**НАЦИОНАЛНА СПОРТНА АКАДЕМИЯ
„ВАСИЛ ЛЕВСКИ“**

Катедра „Водни спортове“

Наталия Генчева Стоянова

**„ПРОУЧВАНЕ НА СПОРТНО-СЪСТЕЗАТЕЛНАТА ДЕЙНОСТ ПО
ВОДНО СПАСЯВАНЕ И ИЗГОТВЯНЕ НА ПРОГРАМА ЗА РАЗВИТИЕТО
НА ТОЗИ СПОРТ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ“**

АВТОРЕФЕРАТ

София, 2016

**НАЦИОНАЛНА СПОРТНА АКАДЕМИЯ
„ВАСИЛ ЛЕВСКИ“**

Катедра „Водни спортове“

Наталия Генчева Стоянова

**„ПРОУЧВАНЕ НА СПОРТНО-СЪСТЕЗАТЕЛНАТА ДЕЙНОСТ ПО
ВОДНО СПАСЯВАНЕ И ИЗГОТВЯНЕ НА ПРОГРАМА ЗА РАЗВИТИЕТО
НА ТОЗИ СПОРТ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ“**

АВТОРЕФЕРАТ

за присъждане на образователна и научна степен „ДОКТОР“
по научната специалност „Теория и методика на физическото възпитание и
спортната тренировка“ (вкл. „Методика на лечебната физкултура“),
професионално направление 7.6 „Спорт“

Научен ръководител: **Доц. Ст. Андонов, доктор**

Рецензенти:

проф. Петър Александров Банков, доктор

доц. Николай Кирилов Изов, доктор

София, 2016

Дисертационният труд е обсъден на вътрешна защита и предложен за официална защита от катедра „Водни спортове“.

Трудът съдържа 184 страници, онагледен е с 27 таблици, 51 фигури, 10 графики и 5 приложения. Библиографията включва 102 литературни източника, от които 54 на български автори, 22 на чуждестранни автори, 14 документални източници и 12 интернет страници.

Публичната защита на дисертационния труд ще се състои на 16.03.2016 г. от 14.00 часа, в зала А-3, на НСА "Васил Левски" (Студентски град), София на заседание на специализирано жури. Материалите по защитата на дисертационния труд са на разположение в библиотеката на НСА „Васил Левски“.

УВОД

Водното спасяване е от така наречените „спортове с приложен характер“. За практикуването му са необходими развиване на естествените движения като бягане и скачане, както и някои специфични умения, свързани с плуването и гребането.

Състезателните дисциплини включват елементи от плуването, леката атлетика и гребането. За успешното им изпълнение е необходимо състезателите да притежават добра физическа и тактическа подготвеност.

И в миналото, и сега, чрез състезанията по водно спасяване се цели да се спомогне за намаляване броя на жертвите, вследствие на удавяне. С други думи, „чрез спорта се ангажират повече хора в глобалните усилия за предотвратяване на удавянията“. Чрез него по един атрактивен начин младите хора се включват в занимания, свързани с придобиването на знания, умения и компетенции, относно различни техники за спасяване на човешки живот.

Този спорт се извява на световната „сцена“ вече над 100 години. Първата официално известна дата на проведено международно състезание е през 1902 г., когато край Ньой, на река Сена над 1000 състезатели от различни Асоциации се включват в зрелищен фестивал, посветен на водното спасяване. Официалното представяне на спорта водно спасяване става през 1951г. по време на провеждащия се по това време Световен конгрес по водно спасяване в Кан - Франция. От 1953г. започва и провеждането на световни първенства по водно спасяване за мъже, а от 1960 г. се включват и жените, като броят им постепенно се увеличава.

Български състезатели се включват в тези форуми от 1967г. През годините страната ни е завоювала 7 индивидуални и 5 отборни световни титли, както и много медали и призови класирания. Всички тези успехи са постигнати в периода 1967 г. – 1983 г. Масовото участие във вътрешните (национални) състезания, до голяма степен допринася за добрата селекция на представителите ни в националните отбори, а оттам - и за добрите изяви на международните форуми.

След тези години епизодично имаме добри класирания и постижения, но все по-трудно се доближаваме до световния елит. Състезанията във вътрешния спортен календар стават все по-малко, както и участниците.

Актуалността на настоящия труд е обусловена от обстоятелството, че преди социалните и икономическите промени в страната ни този спорт е имал силни традиции, масовост и българските състезатели са имали значими успехи на международната сцена. Към настоящия момент той е слабо познат, практикуващите го са малко и успехите ни са епизодични.

Затова считаме, че едно по-детайлно проучване на състоянието и развитието на този спорт през годините ще доведе до заключения, които да ни дадат адекватни насоки за пътищата, чрез които да възродим и развиваме този колкото атрактивен, токова и хуманен спорт.

Това следва да стане посредством анализиране опыта на водещите в света страни в областта на спортно-състезателната дейност по водно спасяване, изследвайки динамиката на развитие на спортните дисциплини, съобразявайки се с традициите, природните дадености и социалното значение на водното спасяване.

ГЛАВА 1.

ТЕОРЕТИЧНИ, НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ И ПРАКТИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА СЪСТОЯНИЕТО И РАЗВИТИЕТО НА СПОРТА ВОДНО СПАСЯВАНЕ

Публикациите, свързани с проучване, изследване и анализ на спортно-състезателната дейност по водно спасяване в България и света са сравнително малко. В повечето от тях се разглеждат проблеми, третиращи организацията, управлението, медицински и други аспекти на водно - спасителната дейност. Като най-изтъкнати автори, в България, в тази насока можем да отбележим Димитър Венов, Самуил Аврамов, Владимир Николов в областта на медико - организационните въпроси, професор д-р Стоян Саев, д-р Димитър Доросиев, д-р Кръстева, д-р Янакиев, д-р Иван Мазнев и други в областта на медицинските аспекти, Филип Фратев и Боян Баламезов в правните.

Информационните източници, пряко свързани със спортно-състезателната дейност, ни насочиха към въпросите, които засягат решаването на изследваната от нас проблематиката. Те могат да бъдат обобщени в няколко основни направления, които са насочени в областите:

- **Проучване на историческите данни за спорта водно спасяване.**

Основните полета за изява на авторите, които изследват този въпрос, са провежданите научни симпозиуми и конференции, като Световните конгреси за „Превенция на удавянията”, „Авиационна, Морска и космическа медицина”, ежегодно провежданите „Седмица на водното спасяване“, както и епизодично представени статии в различни академични научни форуми;

- **Анализ на спортно-състезателната дейност.** Малкото публикации в България, свързани със спорта водно спасяване, за които имаме информация, са от авторите Стоян Андонов и Вихрен Бачев 1982г., 1983г., 1984г.; Стоян Андонов 1982г., 1983г., 1989г., 1994г., които основно разглеждат водноспасителния многобой. За методическа основа на своите изследвания авторите са заимствали до голяма степен методики, използвани при изследвания в областта на други спортове с характера на многобой. Това са разработките на Януш Брогли (1974г.), Иван Кадийски в лекоатлетическия петобой (1979г.) и десетобой (1996г.) и Бойко Петков в модерния петобой (1991г.).

Други автори, изследващи спортния аспект на водното спасяване и дисциплини от него, са Нора Нешева (1984г.). Съвременните публикации, които следва да посочим, са на авторите Николай Изов, Стоян Андонов и Наталия Стоянова (2011г., 2012г. и 2014г. и 2015г.), които в свои трудове са изследвали и анализирали различни аспекти от световните първенства по водно спасяване, провеждани през последните години.

- **Проучване опыта на водещи страни по отношение на организация, тренировъчните занимания и участието им в различни световни форуми по водно спасяване.**

Проучвайки опита на някои от най-силните национални водноспасителни федерации в света, се обособиха някои основни опорни точки за успешното развитие и реализация на спорта водно спасяване - структурно управление, финансиране, организация на спортно-състезателната дейност, реализация на спортни събития и т.н. дейности, свързани с водното спасяване.

1.1. ИСТОРИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА РАЗВИТИЕТО НА СПОРТА ВОДНО СПАСЯВАНЕ В СВЕТА

За развитието на спорта водно спасяване в Европа и света основна роля изиграва французинът Реймонд Питет. Той е един от основоположниците за създаването на Международна федерация по водно спасяване (*Federation Internationale de Sauvetage Aquatique - FIS*) през 1910 година, в Париж.

През 1971г., в град Корнуел – Австралия, е учредена друга организация, която се занимава с проблемите на водното спасяване *World Life Saving (WLS)*. До 1994г. тази организация обединява над 20 държави. По същото време във FIS членуват вече 30 национални водноспасителни федерации.

Двете успоредно работещи организации се обединяват в името на глобалното развитие на водното спасяване на 3 септември 1994г. Новосъздадената организация, която функционира и днес, е наречена - Международната федерация по водно спасяване (*International Lifesaving Federation - ILS*). България е сред страните учредителки.

Към настоящия момент организацията на спорта водно спасяване в световен аспект е представена на фиг. № 1.

Фиг. № 1. Развитие на спорта водно спасяване

1.2. ХАРАКТЕРИСТИКА НА СЪСТЕЗАНИЯТА И СЪСТЕЗАТЕЛНИТЕ ДИСЦИПЛИНИ, ОРГАНИЗИРАНИ ОТ МЕЖДУНАРОДНАТА ФЕДЕРАЦИЯ ПО ВОДНО СПАСЯВАНЕ

Състезанията по водно спасяване се характеризират спрямо периода, в който са се провеждали, и федерацията, която ги е организидала. Условно се разделят на:

✓ Организиран от FIS:

- „FIS International Championships” - провеждат се от 1953г. до 1963г.
- „FIS World Championships” - след 1964г. до 1995г., състезанията се преименуват и се организират в различни страни, като се спазва принципът за разнообразие при домакинстването на шампионатите.
- FIS - Европейски първенства по водно спасяване – от 1982г. в състезателния календар се включват и състезания само за страните на Европейския континент.
- FIS - Европейски първенства по водно спасяване за младежи - организират се от 1993г.

Ходът на промените в състезателните дисциплини е проследен и синтезиран в табл. № 1.

Табл. № 1. Дисциплини, включени в състезателната програма на Световните първенства от 1955 до 1995г.

Световно п – во Дисциплина	1955 - 1956	1957 - 1958	1959 - 1961	1962 - 1963	1964 - 1983	1987	1989 - 1995
50м спасяване на манекен		ИННУД УИМЪН		ИННУД УИМЪН			
400м плуване с дрехи/ 200м плуване с препятствия							
150м спасяване с лодка							
Хвърляне на спасителен кръг/ топка							
100м спасяване с плавници							
100м комбинирано плуване							
4х50м комбинирано спасяване							
4х50м спасяване с буй							
4х25м с манекен							
Брой на състезателите в отбор	4	4	4	4	4	4	6

Важно е да се отбележи, че в годините на състезанията, провеждани от FIS, основен акцент в правилника по водно спасяване е т.н.

ВОДНОСПАСИТЕЛЕН МНОГОБОЙ. В тези години състезателният правилник наподобява на тези в други спортове, с характера на многобой (лекоатлетическия петобой, седмобой и десетобой, както и модерния петобой).

✓ **Организиран от „WLS“:**

- Световни игри за неолимпийските спортове (World Games) – от 1985г. водното спасяване е част от тези игри, благодарение на факта, че WLS е член на Международна асоциация на световните игри (International World Game Association - IWGA).

Дисциплините в състезателната програма на Световните игри са показани в табл. № 2.

Табл. № 2. Състезателни дисциплини от програма на водното спасяване в провежданите Световни игри.

	ДИСЦИПЛИНА	1981	1985	1989	1993	1997	2001	2005	2009
БАСЕЙН	50м спасяване на манекен	НЯМА ДАННИ							
	200м плуване с препятствия								
	100м комбинирано плуване								
	100м спасяване с плавници								
	4x50м с препятствия								
	4x50м комбинирано спасяване								
	4x50м спасяване с буй								
	4x25м с манекен								
	2x2 спасяване с топка								
	Железен мъж/ жена								
	Плуване в открити води								
ОТКРИТИ ВОДИ	Състезание със сп. борд								
	Плажни флагове								
	Отборно спасяване с буй								
	Отборно спасяване с борд								

До 1993г. основните дисциплини на тези първенства са като тези от състезателната програма на FIS.

След обединението на двете световни спасителни организации – FIS и WLS, в програмата на Световните игри се включват и дисциплините от открити води, характерни за състезанията на WLS.

- Състезания, включващи състезателни дисциплини, характерни за спасяването в открити води (спасяване с борд, с морски каяк, плажни флагове, бягане – плуване – бягане и др.).

1.3. КЛАСИФИКАЦИЯ НА СЪСТЕЗАНИЯТА ПО ВОДНО СПАСЯВАНЕ

На 26 февруари, 1993 г., двете съществуващи до този момент световни федерации по водно спасяване FIS и WLS, подписват договор за обединяване. На 3 септември 1994 г. е учредена новосъздадената организация и се нарича International Lifesaving Federation, (ILS) - Международната Федерация по водно спасяване, която успешно функционира и към днешна дата.

Класификация на спортните състезания по водно спасяване, под егидата на ILS, която ги разделя по ранг и според техния териториален обхват, е показана на фиг. № 2.

Фиг. № 2. Класификация на състезания по водно спасяване

1.4. МОДЕЛИ ЗА ОРГАНИЗИРАНЕ НА СПОРТА ВОДНО СПАСЯВАНЕ В НЯКОИ ОТ ВОДЕЩИТЕ ВОДНОСПАСИТЕЛНИ ФЕДЕРАЦИИ ПО СВЕТА

В търсене на пътища за проучване на спортно-състезателната дейност по водно спасяване в този параграф се разглеждат моделите за функциониране на Националните водноспасителни организации на Австралия, Канада, Германия и Италия. Спряхме се на тях поради това, че те са едни от най-добре развиващите се и с най-силни постижения в този спорт. Също така проучваме и държави, в които водноспасителната дейност е част от организацията на Червен кръст, както е и в България.

Обединяващите насоки в развитието на спортно-състезателната дейност на проучените организации, които функционират самостоятелно, извън системата на Червения кръст, могат да се обобщят както следва:

- Имат изградени структурно-функционални модели за управление на спорта водно спасяване (на нива, Национално - Федерално/областно/провинциално – Местно);
- Имат стабилно финансиране (държавно, дарения, членски внос, спонсорства);
- Добре функционираща система за организация на тренировъчния и състезателния процес (спортни клубове, разнообразни състезания за различни възрастови групи)

Друг модел за организиране на водноспасителната дейност е в рамките на **структурите на Червения кръст**. Проучени са осем Червенокръстки организации в света, които са пълноправни членки на ILS. Всичките 8 са в Европейския регион – България, Словакия, Сърбия, Хърватска, Черна гора, Чехия, Македония и Гърция. Характерното за тези организации, както и в България в момента е, че не съществува единна концепция за развитие на спорта водно спасяване, нямат спортен календар и регулярни спорни прояви. Като представители в международните състезания тези страни участват предимно със състезатели от плувните спортове. Те се подготвят само за конкретното състезание.

1.5. СТРУКТУРА НА УПРАВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ НА СПОРТА ВОДНО СПАСЯВАНЕ В Р. БЪЛГАРИЯ

В България спортът водно спасяване се управлява от дирекция „Воднospасителна служба” към Българския червен кръст (ВСС към БЧК) и се организира чрез Областните организации/ съвети на БЧК (ОС на БЧК).

Развиването му, като част от цялостната работа по водно спасяване, започва през 1965г. Това става с „Първи национален преглед на воднospасителната дейност“. Той се провежда във Варна и в него участие взимат само мъже. Участието на жени -водни спасителки- в състезанията води началото си от 1968г.

С популяризирането на състезанията по воднospасителен многобой и с оглед големия брой участници (мъже, жени, юноши и девойки), от 1974г. започват да се провеждат зонални състезания за определяне на представители за Републиканските първенства, а от тях се сформира представителен отбор, който представя страната ни на международните състезания, организирани от ФИС.

По това време съществува “Единна републиканска спортна класификация по воднospасителен многобой” (ЕРСК), както се изготвя и официален спортен календар.

Републиканските първенства се провеждат до 1989г. и прекъсват поради настъпилите промени в обществено-икономическите отношения и най-вече поради финансови затруднения. През 1995г. е направен опит да се възобнови традицията, но е останал като последния успешно проведен Републикански преглед по водно спасяване.

Българските състезатели по водно спасяване са завоювали значителни международни успехи в периода от 1964 - 1997г. С навлизане в новото хилядолетие успехите ни на международни форуми са епизодични.

1.6. ХАРАКТЕРИСТИКА НА СЪСТЕЗАНИЯТА И СЪСТЕЗАТЕЛНИТЕ ДИСЦИПЛИНИ ПО ВОДНО СПАСЯВАНЕ В ПРОВЕЖДАНИТЕ В БЪЛГАРИЯ ПЪРВЕНСТВА

В този параграф се прави преглед на характеристиката на съществуващите към момента състезания по водно спасяване, които се организират в страната ни.

Те могат да се обособят като:

- Турнири с ранга на Национални първенства;
 - ✓ турнир „Любен Кантарджиев”, провеждащ се от 2003 г. ежегодно в гр. Велико Търново.
 - ✓ турнир „Млад спасител”, провеждащ се вече 4^{-та} година в гр. Варна.
- Турнири на местно, областно ниво;
 - ✓ турнир по плуване и водно спасяване, организиран в гр. Велико Търново от местен клуб по плуване – ПК „Етър”, ВТУ „Св.св. Кирил и Методий”, Обл. Съвет на БЧК – гр. В Търново.
 - ✓ турнир „Децата спасяват”, организиран в гр. Стара Загора от Обл. Съвет на БЧК гр. Ст. Загора.

Провежданите турнири по водно спасяване у нас са с адаптирана програма, която включва едва няколко състезателни дисциплини от правилника на ILS. Те не предполагат масовост на участие и не позволяват да се направи качествен подбор на евентуален национален отбор.

1.7. СЪВРЕМЕННИ ТЕНДЕНЦИИ И НАСОКИ В РАЗВИТИЕТО НА ВОДНОТО СПАСЯВАНЕ В ЕВРОПА И МЯСТОТО НА БЪЛГАРИЯ В ТЯХ

С приемането на страната ни за член на Европейския съюз започна синхронизирането на нормативните документи, които се отнасят за различни сфери на социалния и икономическия живот на страните членки на ЕС.

Една от сферите е образованието и прокарването на „Европейска квалификационна рамка за учене през целия живот” (ЕКР).

Водното спасяване също има място и се включва в тази програма. От 2009 г. България участва в разработването на ЕКР за водни спасители, посредством включването си в проектите „ЕКР за водни спасители” и ”Safer Europe by higher qualified water safety managers”. Както Международната федерация по водно спасяване, така и Националните организации се обединяват около тезата, че изготвянето на такава рамка ще допринесе за по-лесното трансфериране на обучителните програми в страните от Европа, ще повиши квалификацията на хората, работещи в сферата на водното спасяване, и ще подпомогне мобилността на професионални кадри.

Спортът водно спасяване и квалификациите, необходими на хората, които ще управляват и ръководят свързаните с него дейности, са застъпени най-вече в ЕКР, в нива 6 и 7, т.е. във висшето образование – бакалавър и магистър. Друга насока, в която се работи за развитието на водното спасяване в последните години, е апробирането и внедряването на програми за включването на хора със специфични физически и умствени потребности в занимания с този спорт. Проучванията показват, че тези хора много успешно участват в такъв род състезания, с адаптирани състезателни правила. Това им позволява да придобият необходимите умения за практикуването на този спорт и усвояването на основни сръчности за оказване на помощ и самопомощ при водни инциденти.

Друг аспект в развитието на спорта е намирането на пътища и лобирането за включване на водното спасяване в програмата на летните олимпийски игри.

1.8. РАБОТНА ХИПОТЕЗА

Въз основа на анализа на литературните източници и направеното от нас проучване, свързано със състоянието и развитието на спорта водното спасяване, както в света, така и в България, изведохме следната работна хипотеза:

Спортът водно спасяване е с все по-затихващи функции в България, независимо от добрите традиции в миналото. Анализът на системата за управление на водноспасителния спорт, както и начините за организиране и провеждане на състезания, установяването на тенденции в динамиката на развитието на дисциплините, ще помогнат за изготвянето на насоки за повишаване ефективността на спортно-състезателния процес у нас.

ГЛАВА 2.

ХАРАКТЕРИСТИКА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

2.1. ЦЕЛ

Целта на настоящето изследване е да се проучи и анализира състоянието, особеностите и развитието на спорта водно спасяване в света и в България, и въз основа на това да се изготвят насоки за развитието му в Република България.

2.2. ЗАДАЧИ

В хода на изследването поставената цел беше решена по пътя на последователното изпълнение на следните задачи:

1. Проучване и анализ на състоянието и развитието на водноспасителния спорт в света и в България.
2. Анализ на системата за организиране и провеждане на състезания по водно спасяване:
 - Организация на състезанията;
 - Състезателна програма;
 - Състезателни правила.
3. Изследване динамиката на развитие и наличието на характерни особености

при отделните състезателни дисциплини.

4. Изследване нагласите и проучване опыта на субектите, свързани със спорта водно спасяване.

5. Изготвяне на насоки за развитие на спорта водно спасяване в Република България, основани върху теоретичните анализи, практическия опит и резултатите от проучванията.

ОБЛАСТ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО – Управление и развитие на спорта водно спасяване

ОБЕКТ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО – Управление, специфика и развитие на спортните събития по водно спасяване.

ФАКТОРИ за управление на спорта водно спасяване, представени по групи:

Табл. № 3. Групи изследвани фактори за определяне развитието на спорта водно спасяване

№	ФАКТОР
1.	Световните първенства - периодизация
2.	Организация на световните първенства
3.	Изменения в състезателните правилници
4.	Динамика на развитие и характерни особености на състезателните дисциплини
5.	Основни дейности при организацията и провеждането на състезания от различен ранг.
6.	Отношение на факторите човешки ресурси, материално-техническо осигуряване, бюджет и финанси, необходими за успешното развитие на водноспасителния спорт в България.

2.3. МЕТОДИ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

За решаване на конкретните задачи на изследването бяха използвани следните методи:

1. Проучване, анализиране и обобщаване на информационните източници и документи.

2. Проучване и анализ на състезателните правилници по водно спасяване.

3. Ретроспективен анализ:

- контент – анализ;

- изследване на отделни случаи (case-study).

4. Моделиране.

5. Системен анализ.
6. Диагностичен анализ.
7. Систематизиране и педагогически анализ на данни:
 - анкетно проучване;
 - интервю;
 - беседа.
8. Математико - статистически методи за обработка на данни:
 - характеристика на честотните разпределения;
 - вариационен анализ;
 - корелационен анализ.

2.4. ОРГАНИЗАЦИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Цялостното изследване беше организирано в три етапа в периода юли 2010 г. до септември 2015 г.

ГЛАВА 3.

АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ПРОВЕДЕНОТО ИЗСЛЕДВАНЕ

3.1. АНАЛИЗ НА СИСТЕМАТА ЗА ОРГАНИЗИРАНЕ И ПРОВЕЖДАНЕ НА СЪСТЕЗАНИЯ ПО ВОДНО СПАСЯВАНЕ

Една от задачите на изследването бе да се анализира системата за организиране и провеждане на състезания по водно спасяване. Въз основа на направено проучване на официалните протоколи от проведените световни първенства бе изготвена обобщена таблица, разкриваща развитието на спорта през годините, от гледна точка на брой страни, включили се в надпреварите, брой състезатели – мъже, жени, а в по-късните състезания - и ветерани (състезанията за ветерани са неизменна част от програмата на СП-ва).

Проблем при обработването на данните бе формата за представяне на крайните резултати от проведените първенства. Всяка страна домакин на СП изготвя и представя официалния протокол във версия, с която разполага. ILS няма унифициран софтуер (компютърна програма) за представяне на

официалните протоколи. Поради тази причина данните са непълни за всички състезания. Въпреки това, нагледно се вижда разрастването на Световните първенства след обединяването на FIS и WLS. Средно на Световните първенства се включват между 3000 и 5000 състезатели, длъжностни лица и гости, като състезанията траят около 12-14 дни.

След направения анализ на данните се очертават тенденции в периодите за организиране и провеждане на СП-ва от първите състезания до наши дни.

В заключение е изготвена и определена периодичност на провеждане на СП-ва:

1-ви ПЕРИОД - от 1955 до 1970 г. всяка година;

2-ри ПЕРИОД - от 1970 г. до 1983 г. на всеки две години;

3-ти ПЕРИОД - от 1983 г. до 1995 г. на всеки 4 години;

4-ти ПЕРИОД - от 1995 г. до днес на всеки 2 години.

3.1.1. Организация на състезанията по водно спасяване

Организацията и провеждането на състезания по водно спасяване предлагат голямо разнообразие по отношение на основни техни характеристики.

В зависимост от вида и предназначението на формата, състезанията могат да бъдат разграничени по различни характеристики и признаци. Всеки един от тези признаци има различна тежест в подготовката, планирането и реализацията на едно състезание. Някои от тях изискват специални подходи към организацията, като например равнището на провеждане, териториалния обхват, продължителността на провеждане, квалификацията и възрастта на участниците и др.

Важно е да се определи ролята на всички организационни субекти, които участват в спортното събитие, чрез спорта водно спасяване. В глобален мащаб това е ILS. Водноспасителните федерации и организации в Европа членуват в ILS клон Европа (ILSE), на който член е и ВСС към БЧК. В България основен интерес за осъществяване на спортно-състезателна дейност има БЧК, както и

спортните клубове, които развиват плувни и водни спортове. Ползите от организирането на такива състезания могат да се разглеждат в няколко насоки:

- Социален аспект – опазване живота на хората; преодоляване на нежелано антисоциално поведение; промоциране на възможности за социално включване; интеграция и равни възможности; подобряване на социалния статус и възможности за професионална кариера и т.н.

- Спортен аспект - популяризиране на активния и здравословен начин на живот; повишено внимание към личното здраве и физическа дееспособност; елитните спортисти в качеството на ролеви модели за подражание от страна на подрастващите; спортно дълголетие и т.н..

- Културен аспект – опознаване и обмен на културните различия, приобщаване към идейните проекти и цели.

- Икономически аспект - генериране на допълнителни приходи за организаторите от спонсорство, екипировка, приходи от настаняване и хранене на спортисти, технически персонал, официални лица и гости; подобряване на спортната инфраструктура (ремонтиране или изграждане на обекти и съоръжения); чрез създаване на лоби и последвали инвестиции от страна на държавата, общинските власти и бизнеса; обвързване на спортните събития с туристическата индустрия с цел изграждане на образ на привлекателна туристическа дестинация на мястото, където се провежда дадено престижно състезание; гарантирано медийно отразяване и достигане до по-широка местна и глобална аудитория с цел подобряване на цялостния имидж.

- Екологичен аспект – запознаване, използване и опазване на естествените природни ресурси.

Добрата организация, реализацията и постигането на поставените цели, чрез организирането на състезания по водно спасяване, са немислими без предварителната подготовка за осъществяването на спортното събитие.

3.1.2. Състезателна програма в провежданите Световни първенства и анализ на спортно-състезателните правилници

От направения сравнителен анализ на промените в състезателните дисциплини на провежданите Световни първенства по водно спасяване се вижда динамиката на развитие на дисциплините от състезателната програма. Основен аргумент за това е стремежът на Международната федерация по водно спасяване (ILS) да предложи оптимална състезателна програма. Тя ще позволи спортът водно спасяване да намери своето място, преди всичко в „сърцата на хората” – да стане разпознаваем и предпочитан спорт по света, но също така – да постави началото на процедура за стъпване на този спорт и на „олимпийската сцена”.

В следващата таблица № 4 е демонстрирано развитието на дисциплините от състезателната програма на Световните първенства по водно спасяване от първото до последното състезание.

Паралелно съществуващите до 1994 г. две световни федерации до голяма степен определят разнообразието от дисциплини. Търсенето на най-приложимите дисциплини, доближаващи се до реалното спасяване на човешки живот, както и привличане интереса на медии и спонсори, е в основата на промените.

Анализът на състезателната програма показва, че спортът се развива динамично и дисциплините се променят в годините.

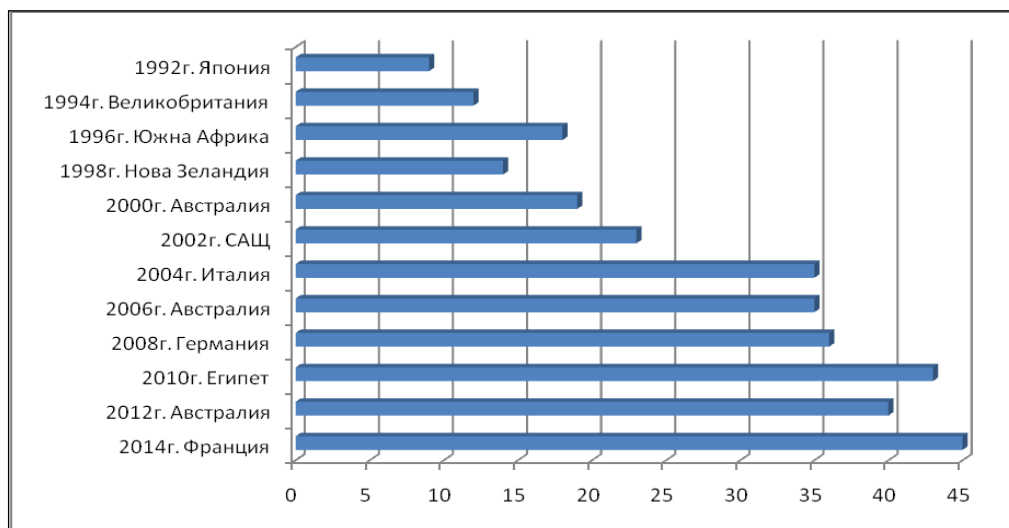
Това, което демонстрира, че водното спасяване вече се е наложило като спорт, е спирането на промените след 2000 година.

Табл. № 4. Дисциплини, включени в състезателната програма на СП-ва.

Дисциплина	Година	1955 - 1958	1959 - 1983	1985 - 1987	1989 - 1991	1995	1996 - 1998	2000	2002 - 2004	2006 - 2014
Индивидуални дисциплини на басейн										
400м плуване с дрехи										
200м плуване с препятствия										
50м спасяване на манекен										
100м спасяване с плавници										
100м комбинирано спасяване										
100м спасяване с буй										
200м супер спасител										
Спасяване със сп. средство за извличане на пострадал от повърхността										
Хвърляне на спасителен кръг										
Хвърляне на спасителна топка										
2x2 спасяване с топка										
Хвърляне на въже										
Спасяване със спасителна лодка										
150м спасяване с лодка										
Щафети на басейн										
4x25м с манекен										
4x50м с препятствия										
4x50м комбинирано спасяване										
4x50м спасяване с буй										
Симулация на инцидент										
Индивидуални дисциплини на открити води										
Желязна жена										
Железен мъж										
Бягане-плуване-бягане										
Плуване в открити води										
Спасяване с борд										
Състезание със спасителен каяк										
Плажни флагове										
90м бягане по плажа										
2 км бягане по плажа										
Щафети на открити води										
4x90м бягане										
Отборно спасяване с борд										
Отборно спасяване с буй										
Железен мъж/жена										
Брой на състезателите в отбор		4	4	4	4	4	4	6	6	6

Като обобщение можем да заключим, че с промените и включването на всичките нови дисциплини в състезателната програма на световните първенства, се разширяват възможностите за участие на все повече страни. На фиг. № 3 нагледно е демонстрирано как се случва това в последните 12 световни първенства по водно спасяване.

Фиг. № 3. Брой държави, участвали на последните 12 Световни първенства по водно спасяване (Rescue series).

С всички тези промени в състезателните правилници се постига една от целите на ILS - да се приобщават

нови, развиващи се водноспасителни организации, които нямат традиции във водното спасяване. Различните спортни дисциплини дават възможност на състезателите да участват в най-лесните и достъпни за тях. Всяка страна, в зависимост от спецификата на водноспасителната си служба, използва различни спасителни екипировки и набляга на техническите умения, които се изискват за работата с тях. В тази връзка изборът на състезателна дисциплина може да съответства на поставените цели.

Направеният анализ ни позволява да направим и периодизация на промените в състезателния правилник през годините, в които се провеждат световни първенства:

1. ПЕРИОД - 1953 г. до 1987 г. - спасителен четирибой (4 дисциплини – 200м плуване под препятствия, 50м спасяване на манекен, 150м гребна лодка, хвърляне на спасителен кръг (топка). Постигнатието във всяка дисциплина се трансформира в спечелени точки (като при модерния петобой). От сбора на спечелените точки, във всяка дисциплина, се излъчва абсолютният

световен шампион в индивидуалното класиране. Отборен световен шампион се определя от сбора на точките на състезателите от индивидуалното класиране. Всеки отбор се състои от 4-ма състезатели;

2. ПЕРИОД - 1989 г. до 1995г. - спасителен шестобой (към съществуващите 4 индивидуални дисциплини се добавят още 2 – 100м спасяване с плавници и 100м комбинирано). Класирането във всяка дисциплина се трансформира в спечелени точки. Индивидуалното класиране се оформя от сбора на спечелените точки в 5 от дисциплините, като дисциплината с най-малко точки отпада. За отборната титла се сбират точките на 4-мата най-добре представили се в отбора състезатели и сборът на точките в щафетните дисциплини. Отборът се състои от 6-има състезатели;

3. ПЕРИОД - 1996 г. до днес – 6 индивидуални дисциплини и 4 щафетни на басейн и 6 индивидуални дисциплини и 4 щафетни - на открити води. На всяка дисциплина се излъчва световен шампион, но няма комплексен (абсолютен). Точки се взимат от 1. до 16. място. От сбора на точките в индивидуалните и щафетните дисциплини се определя отборната титла. Отборът се състои от 6-има състезатели.

В този период се наблюдава постепенно „затихване“ на промените, като от 2006 г. до момента няма съществени такива. Изключения правят някои трактовки по тълкуването на състезателния правилник, отнасящи се до технически параметри в дисциплините.

3.1.3. Състезателна програма в провежданите състезания в България

Развитието на състезателната програма в състезанията, провеждани в България, е представено в табл. № 5. В нея са съпоставени включените през годините дисциплини от програмата на световните първенства с тези, които се провеждат по време на държавните първенства и турнирите по водно спасяване в страната ни.

Вижда се, че развитието на дисциплините в България е почти незначително от първите състезания до наши дни.

Табл. № 5. Дисциплини, включени в състезателната програма на
Държавните първенства по водно спасяване в Р. България

Година	1966 - 1974	1975 - 1987	1988	1995	2001 -2002	2003-2006	2007	2008- 2010	2011	2012- 2014	2015
Дисциплина											
Индивидуални дисциплини на басейн											
400м плуване с дрехи											
200м плуване с препятствия											
*100м плуване с препятствия											
50м спасяване на манекен											
100м спасяване с плавници											
100м комбинирано спасяване											
100м спасяване с буй											
200м супер спасител											
Спасяване със сп. средство за извличане на пострадал от повърхността											
Хвърляне на спасителен кръг											
Хвърляне на спасителна топка											
2x2 спасяване с топка											
*Хвърляне на въже											
**Спасителни възли											
Спасяване със спасителна лодка											
150м спасяване с лодка											
Щафети на басейн											
4x25м с манекен											
4x50м с препятствия											
4x50м комб. спасяване											
4x50м спасяване с буй											
Симулация на инцидент											
**Групово извличане на удавник											
Индивидуални дисциплини на открити води											
Желязна жена											
Железен мъж											
*Бягане-плуване-бягане											
Плуване в открити води											
Спасяване с борд											
Състезание със спасителен каяк											
*Плажни флагове											
*90м бягане по плажа											
2 км бягане по плажа											
Щафети на открити води											
*4x90м бягане											
Отборно спасяване с борд											
Отборно спасяване с буй											
Железен мъж/жена											
* Забележка: Дисциплините се организират само в състезанията за деца и младежи.											
** Забележка: Дисциплина, организирана в „Републиканските прегледи“ за мъже и жени.											

Ако сравним двете таблици (табл. № 4 и 5) ще установим, че дисциплините от настоящата състезателна програма, в провежданите в Р. България състезания, отговарят на програма на Световните първенства в годините 1955 - 1987г.

Този факт води до заключението, че е възможно застоят на дисциплините да е причина за недоброто разбиране и слабия интерес към този спорт у нас, и малкия брой участници в националните турнири по водно спасяване през последните години.

3.1.4. Динамика на развитие и характерни особености на отделните дисциплини

Проучването и анализът на динамиката на развитие на отделните дисциплини определиха наличието на специфични особености и се изведоха закономерности в състезателната дейност.

На базата на резултатите от крайното класиране на осемте финалисти при мъжете от последните 4 световни първенства по водно спасяване е изготвен вариационен анализ на всяка индивидуална и отборна дисциплина, от ***програмата за басейн (POOL EVENTS)***.

Статистическата обработка на дисциплините ***от програмата за открити води*** е направена на базата на спечелени точки в крайното класиране на всяка индивидуална дисциплина, на първите 16 държави в крайното класиране на Световното първенство през 2012 г.

От направения анализ на дисциплините от програмата на басейн можем да изведем следните основни заключения:

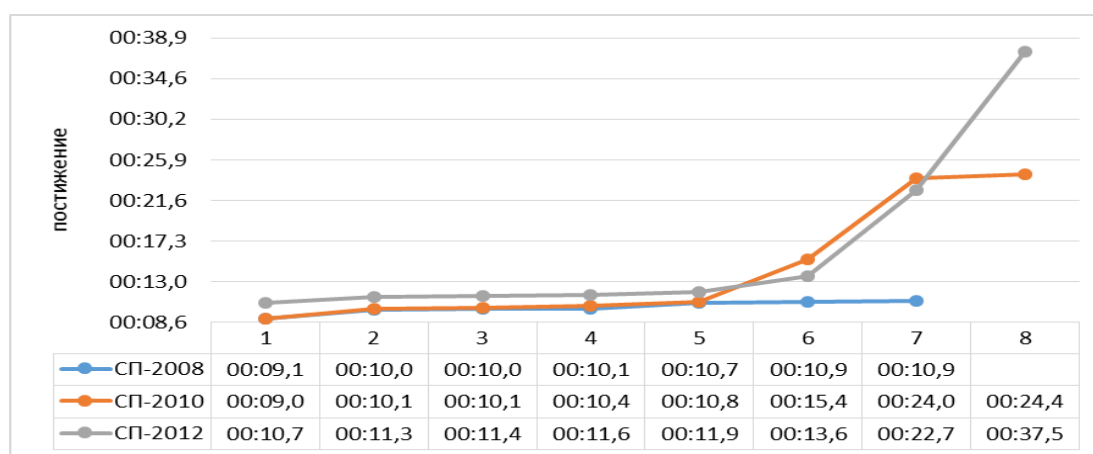
1. При всяко следващо Световно първенство се наблюдава непрекъснато подобряване на спортните постижения при всички състезателни дисциплини.

2. Постиганията на финалистите все повече се „уплътняват“ и достигането до почетната стълбичка често е непредсказуемо, тъй като и осемте финалисти имат реални шансове за успех.

3. При дисциплините „Спасяване с въже“ и „Симулация на действия при спешен случай“ до финал достигат състезатели от страни с не толкова добре изразени традиции в този спорт. Предпоставка за това е лесният достъп за тренировка при тези дисциплини – не се изисква специфична, скъпоструваща екипировка.

Примерен модел за онагледяване на резултатите и начина за представяне на вариационния анализ на дисциплините на басейн е изготвената графика № 1.

Граф. № 1. Резултати в дисциплината „Спасяване с въже“

От вариационния анализ на тази дисциплина могат да се извадят важни заключения, които да подпомогнат за по-предно крайно класиране на отборите при участие в състезания по водно спасяване.

Табл. № 6. Вариационен анализ на дисциплината “Спасяване с въже“

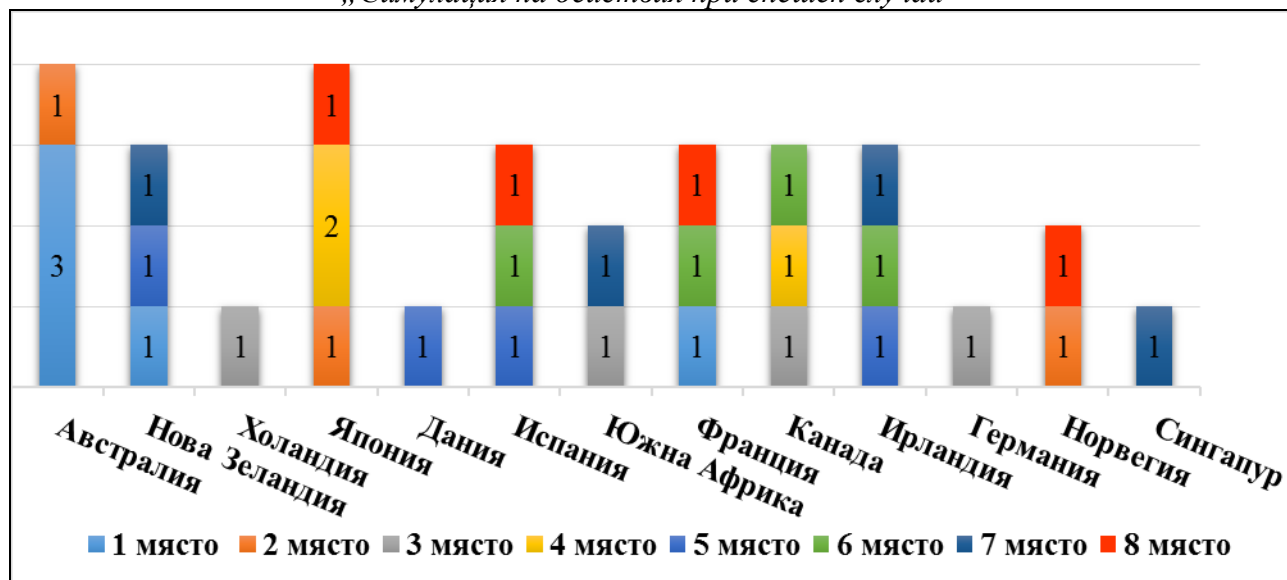
	n	X min	Xmax	R	`C	S	V	As	Ex
2008	7	00:09,1	00:10,9	00:01,8	00:10,2	00:00,7	6,38	-0,906	0,7
2010	8	00:09,0	00:24,4	00:15,4	00:14,3	00:06,4	44,80	1,133	-0,6
2012	8	00:10,7	00:37,5	00:26,7	00:16,3	00:09,4	57,42	2,083*	4,103 *
2014	Няма данни								

При дисциплината “Спасяване с въже“ се наблюдава най-голямото разсейване на резултатите при финалистите на СП 2010 - R = 15,4 сек, а на СП 2012, R = 26,7 сек. Не можем да не отбележим, че само в тази дисциплина в тези години, (V) достига до 44,8% и 57,42%, което определя резултатите като нееднородни, с голямо разсейване. Това се дължи на спецификата на дисциплината. От съществено значение тук са качествата ловкост и бързина, които нямат общо с плувните умения. Въпреки, че много състезатели

притежават тези качества и го доказват като класират отборите си на финал, често това не е достатъчно. Психическата устойчивост и необремененост помагат на отбори, които нямат добре подготвени състезатели в останалите дисциплини на басейн да тренират и да се класират добре в спасяването с въже. Тази дисциплина е и единствената, при която не се иска скъпа екипировка и може да се тренира при всякакви условия. Поради този факт, във финалите на спасяване с въже на световни първенства попадат отбори като Индия, Швейцария, Сингапур и др., които нямат силни традиции в този спорт. От друга страна през 2008г. се наблюдава голяма плътност на резултатите при финалистите, R е в рамките на 1,8 сек, а стандартното отклонение от средния резултат е само 0,7сек. Това показва, че при благоприятно протичане на дисциплината възможностите им са изравнени.

Другата дисциплина, анализът на която ни позволи да направим изложеното по-горе заключение, е „Симулация на действия при спешен случай“. На следващата фигура са показани държавите и заетите от тях места в изследвани световни първенства.

Фиг. № 4. Класирали се държави на дисциплината
„Симулация на действия при спешен случай“

Най-характерното при тази дисциплина е, че на всяко първенство при финалистите се класира поне по една нова държава (Холандия, Дания, Германия и Сингапур). Държавите с най-стабилно присъствие са Австралия и

Япония. Те са успели да се наредят сред финалистите на всичките 4 изследвани СП^{-ва}. Другите държави с добра подготовка са Нова Зеландия, Испания, Франция, Канада и Ирландия.

Спецификата на тази дисциплина позволява при една правилна и целенасочена тактическа подготовка да се завоюват челни места в отговорни състезания.

За да се проследи наличие на тенденции в дисциплините от **програмата на открити води**, бяха изготвени обобщени данни на спечелените точки при мъжете във всяка дисциплина на световното първенство по водно спасяване през 2012г.

На базата на извлечените данни бе направен корелационен анализ на индивидуалните дисциплини спрямо крайното комплексно класиране от програмата за открити води. Зависимостите при изследваните променливи (дисциплините на открити води) са показани на табл. № 7.

Табл. № 7. „Корелационен анализ на дисциплините от програмата на открити води от СП 2012 г“.

		Плуване в открити води	Плажни флагове	Плажен спринт	Спасяване с морски каяк	Спасяване с борд	Комбинирано спасяване	Крайно комплексно класиране - открити води
Плуване в открити води	Коефициент на корелация	1	,697	,539	,843**	,629	,692	,878**
	Брой на изсл. случаи	11	6	6	9	10	8	11
Плажни флагове	Коефициент на корелация	,697	1	,104	,731	,325	,750	,733*
	Брой на изсл. случаи	6	9	8	7	6	7	9
Плажен спринт	Коефициент на корелация	,539	,104	1	,404	,085	,433	,480
	Брой на изсл. случаи	6	8	8	7	6	7	8
Спасяване с морски каяк	Коефициент на корелация	,843**	,731	,404	1	,847**	,972**	,973**
	Брой на изсл. случаи	9	7	7	10	9	9	10
Спасяване с борд	Коефициент на корелация	,629	,325	,085	,847**	1	,778*	,837**
	Брой на изсл. случаи	10	6	6	9	10	8	10
Комбинирано спасяване	Коефициент на корелация	,692	,750	,433	,972**	,778*	1	,941**
	Брой на изсл. случаи	8	7	7	9	8	10	10
крайно компл. класиране - открити води	Коефициент на корелация	,878**	,733*	,480	,973**	,837**	,941**	1
	Брой на изсл. случаи	11	9	8	10	10	10	15

От получените данни установяваме, че за крайното отборно класиране на открити води, с най-голям принос са дисциплините „Комбинирано спасяване“ - 941 и „Спасяване с морски каяк“ – 973. И при двете дисциплини, 10 от 16-те най-добре класирали се нации в крайното подреждане са успели да спечелят точки. Тези дисциплини изискват много добра техническа подготовка. Екипировката, която се ползва при тях, е скъпоструваща и за съжаление държавите с по-скромен бюджет не успяват да я набавят и да тренират с нея.

Дисциплината с най-малка зависимост спрямо крайното класиране е „плажния спринт“. Корелацията при нея е умерена - 480. Тази по-слаба зависимост може да се обясни с това, че само осем от страните финалисти са успели да спечелят точки в тази дисциплина.

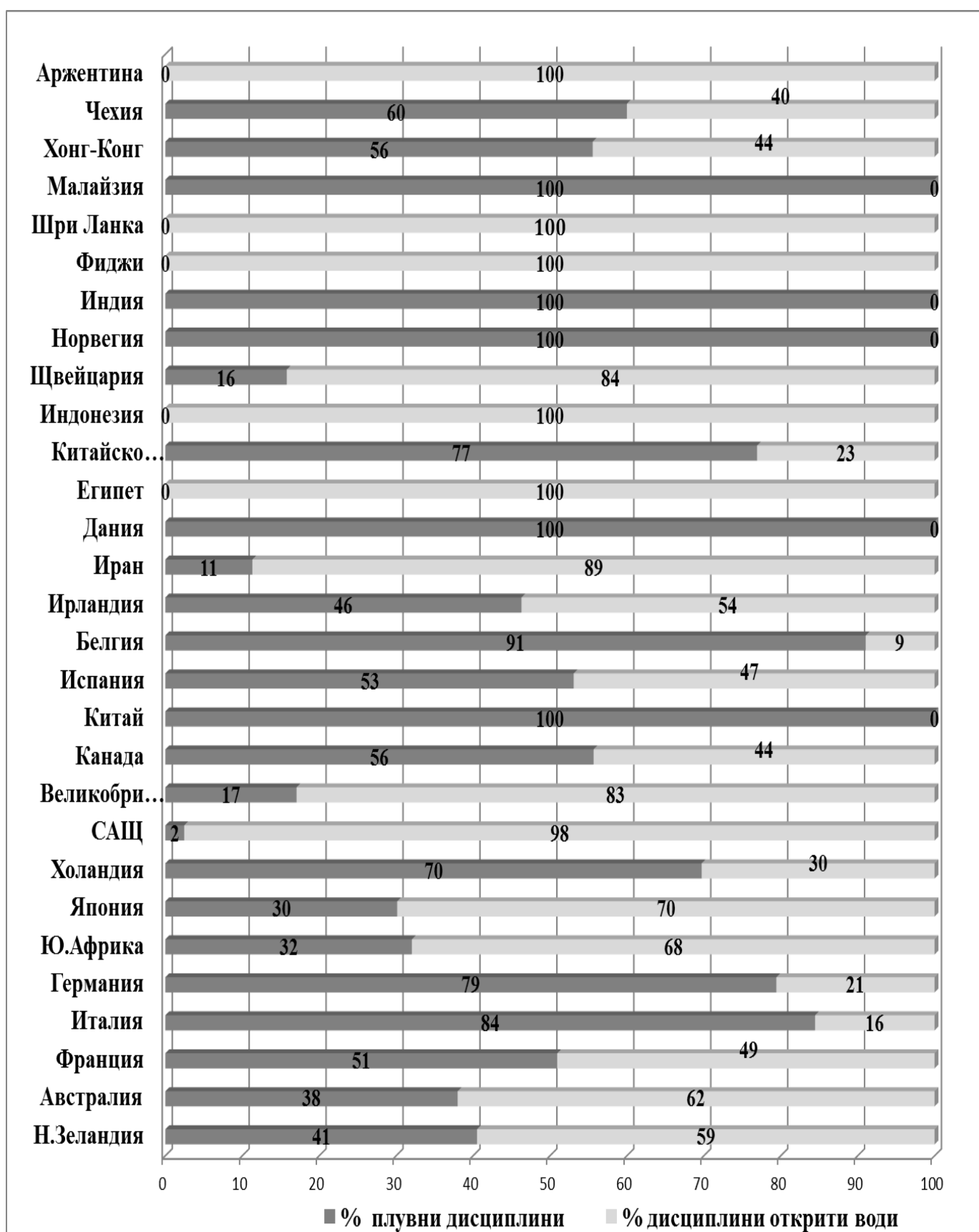
От друга страна, при детайлно анализиране на резултатите, страни, които не са сред първите 16, са класирали състезатели в дисциплините „Плажен спринт“, „Щафетно бягане на плажа“ и в „Плажни флагове“. Това са състезатели от Иран, Индонезия, Тайпе, Шриланка, Швейцария. Спечелването на точки в тези дисциплини показва, че посочените отбори са представени от строго профилирани състезатели с лекоатлетически специализиран профил.

В друг опит да се открият тенденции в подготовката на отборите за участие в световни първенства са анализирани крайните резултати при мъжете, от официалните протоколи на СП 2012 и 2014 г. Класирането е на база спечелени точки от 1-во до 16-о място в дисциплините на басейн и на открити води, при спазване на състезателния правилник (х 2-ма участници на дисциплина).

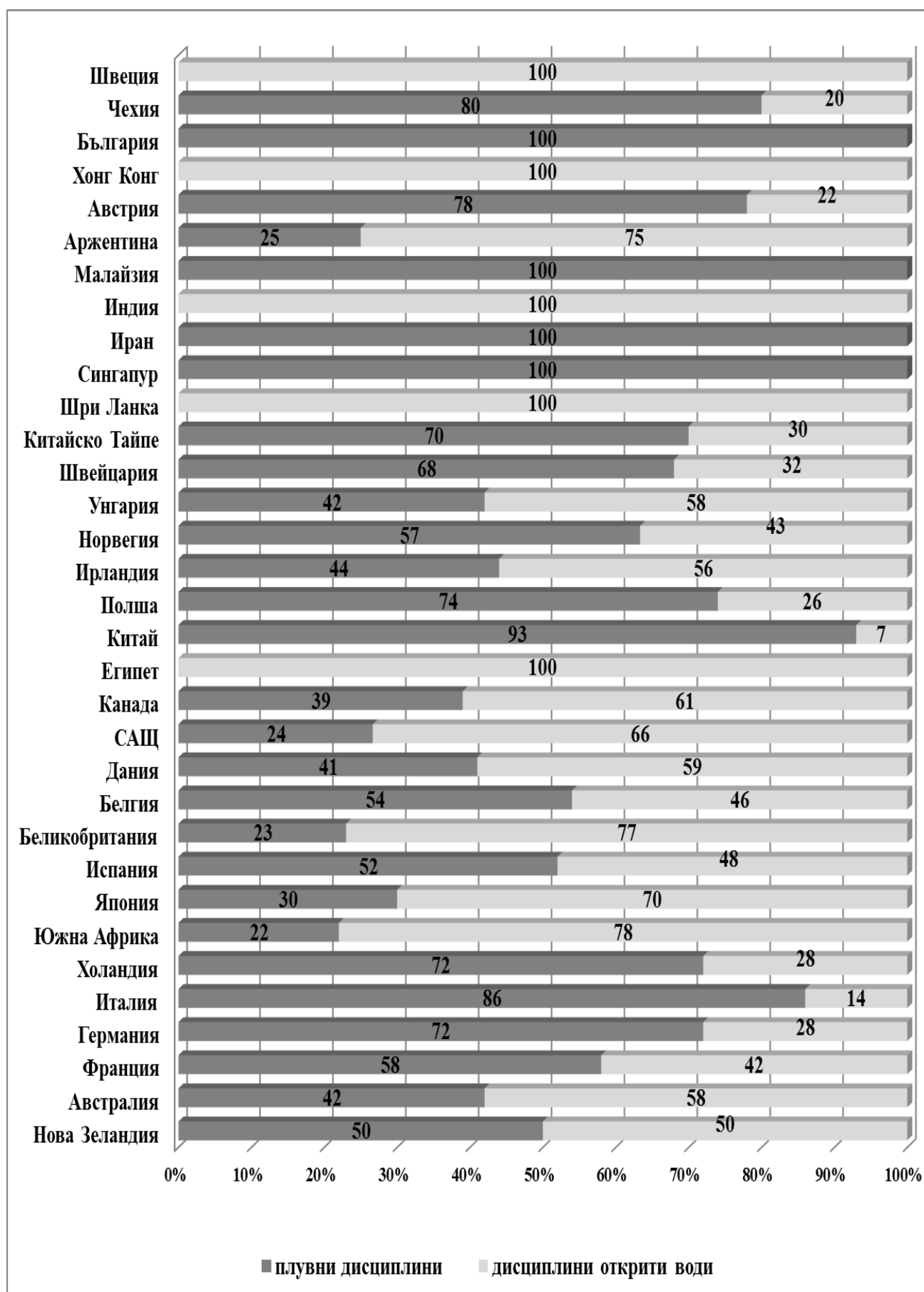
За по-нагледно, данните са представени чрез графичен модел на процентното разпределение на резултати от дисциплините на басейн и открити води (фиг. № 5 и 6). По този начин може по-ясно да се добие представа за подготовката на страните за участие в световното първенство.

Отборите са подредени спрямо крайното им комплексно класиране. Първите са най-отдолу на графиката. В син цвят са представени резултатите на басейн, а в червен – на открити води.

Фиг. № 5. „СП - 2012 процентно разпределение на точките, спечелени при мъжете в дисциплините на басейн и открити води“

Фиг. № 6. „СП - 2014 процентно разпределение на точките, спечелени при мъжете в дисциплините на басейн и открити води“

И на двете СП-ва 50% от страните имат профилирани състезатели или само за басейн, или само за открити води. Ако включим в анализа и географското разположение на страните, традициите им във водното спасяване и коя сфера на водното спасяване развиват приоритетно – плажовете или басейните, този факт вече е обясним. Разглеждайки получените данни, можем да се насочим и в кои дисциплини се правят челни класирания. Вижда се, че много отбори не разчитат на комплексни състезатели, които да са еднакво добри, както на басейн, така и на море. Прави впечатление, че в повечето случаи това са състезатели много добре тренирани в дисциплините, свързани с бягане по плажа (плажен спринт, плажни флагове и щафетите на плажа) или в дисциплините, свързани с гребане (спасителен каяк, борд и щафетите с борд). И при двата вида дисциплини се изисква много специфична подготовка.

Състезателният правилник на ILS, при участие в СП, не задължава състезателите да участват и на дисциплините от програмата на басейн, и на тези от откритите води. Това позволява на някои страни да включват в състава на отбора си добре тренирани атлети или гребци, които завоюват челни класирания. До голяма степен това извежда отборите до по-челни класирания, без да имат комплексно подготвени състезатели, както изисква старият състезателен правилник.

3.2. АНАЛИЗ НА НАГЛАСИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ И СЪСТОЯНИЕТО НА ВОДНОСПАСИТЕЛНИЯ СПОРТ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Анализа на спортно – състезателната дейност по водно спасяване в Р. България осъществихме посредством провеждането на две анкети (със специалистите по водно спасяване към Областните организации на Български червен кръст и треньори по плуване от страната). Чрез анкетния метод се надяваме да получим детайлна и задълбочена информация и анализирайки я, да видим как анкетираните разбират и се отнасят към спорта водно спасяване. Емпиричният материал, който ще получим, ще ползваме при нашия анализ и ще го съпоставим с опита на водещите национални организации по водно спасяване в света. Това от своя страна ще ни позволи да определим насоки за

развитието на този спорт, спазвайки политиката на Български червен кръст (основната организация, развиваща този спорт) и препоръките на Международната федерация.

3.2.1. Изследване нагласите за развитие на спортно-състезателната дейност по водно спасяване в системата на Български червен кръст

От първата демонстрация на спортно-състезателни дисциплини по водно спасяване, до днешният формат на провеждане на състезанията, се наблюдават значителни промени, както в състезателната програма и правилниците, така и в използваната материално-техническа база.

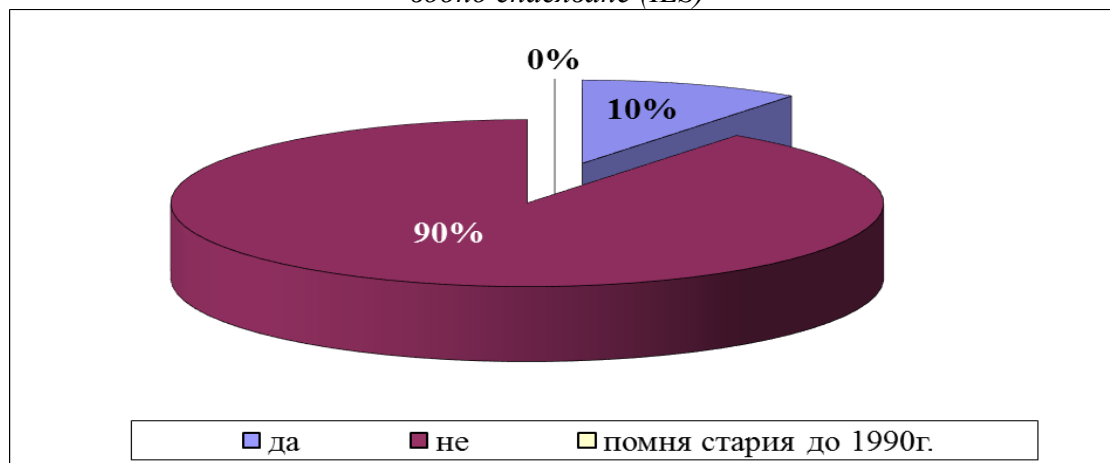
Анализът на анкетата ще ни даде отговор доколко анкетиранията са запознати с тези новости, ще се установи опитът отношението, информираността и нагласата им да се възползват от тях, за да развият спорта в техните области.

За реализиране на поставената задача създадохме широкообхватна и многопрофилна анкетна карта, състояща се от 12 въпроса.

Стойностите на отговорите на всеки въпрос са представени като относителен дял в проценти. Процентното съотношение на броя на дадените отговори помага да онагледим получените данни.

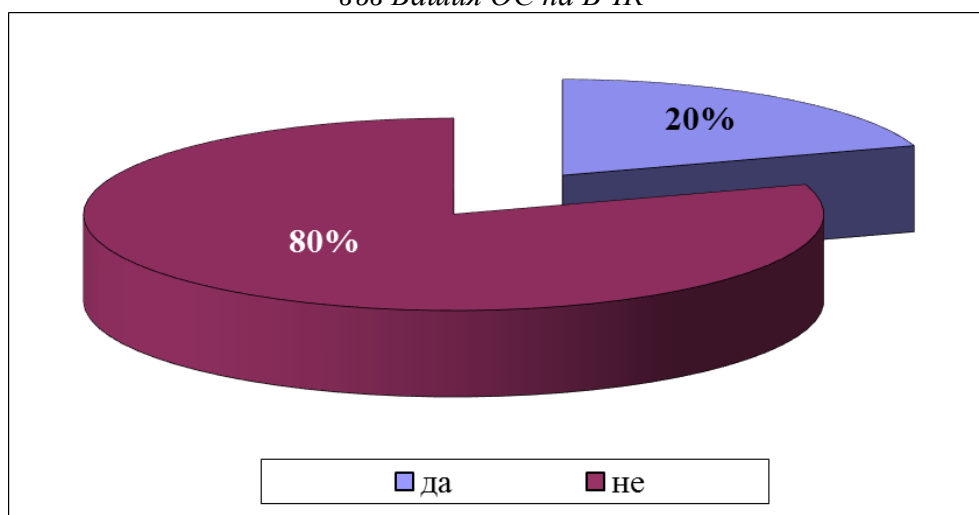
Отговорите на въпрос „Познавате ли състезателния правилник на Международната федерация по водно спасяване (ILS)“ (фиг. № 7) показва пълно непознаване на правилника от специалистите по водно спасяване. До толкова, че тези 10%, отговорили с „да“, попадат в групата на тези от следващия въпрос за нужда от повече информация и със сигурност не го познават. Подмладяването на кадрите (специалисти по ВС в Областните организации на БЧК), както и все по-отдалечаващата се в историята организирана състезателна дейност, е основна причина за 0 % ”спомени”.

Фиг. № 7. „Познавате ли състезателния правилник на Международната федерация по водно спасяване (ILS)“

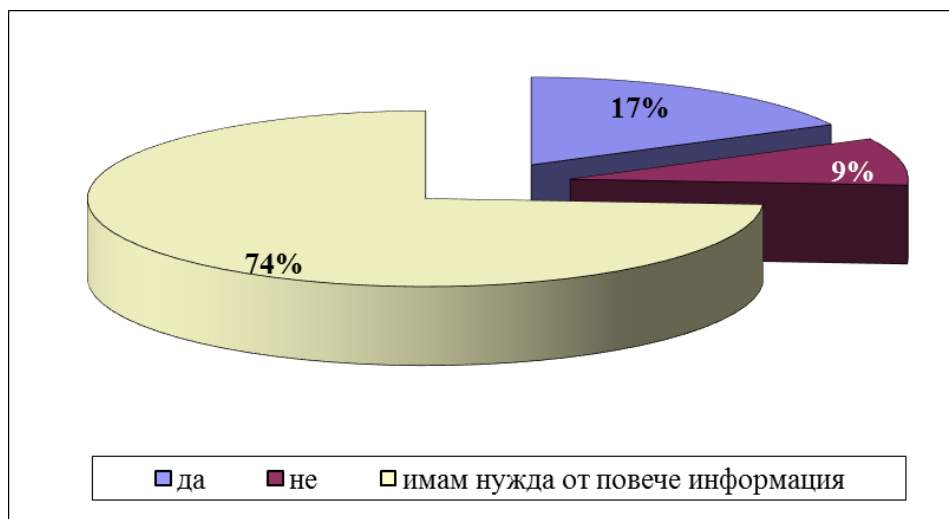
Най-добре работещите организации на БЧК, които организират състезания и турнири по водно спасяване, традиционно са едни и същи - гр. Велико Търново и Варна. От няколко години и в гр. Стара Загора се провежда турнир на местно ниво. Организаторите и участниците в тези състезания са и тези, които са отговорили с „да“ (фиг. № 8). Слабата дейност в тази насока също е обоснована до голяма степен на непознаването ѝ.

Фиг. № 8. „Развивате ли някаква дейност, свързана със спорта водно спасяване във Вашия ОС на БЧК“

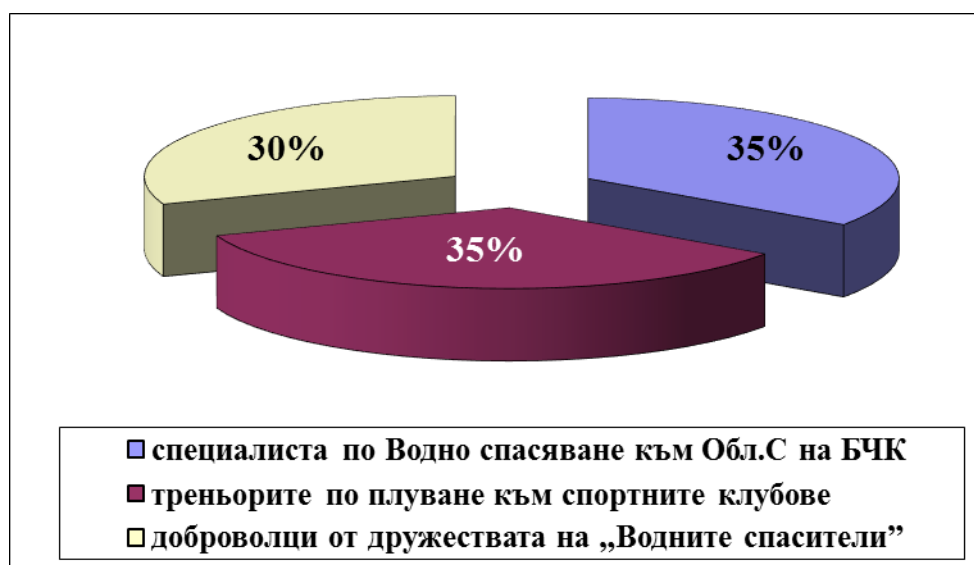
Високият процент отговори „имавам нужда от повече информация“ (фиг. № 9) на въпроса „Считате ли, че сте достатъчно подготвени да работите по развиването на тази дейност – спорта водно спасяване“ показва, че дирекция ВСС не работи достатъчно активно, за да повиши информираността на специалистите си в страната.

Фиг. № 9. „Считате ли, че сте достатъчно подготвени да работите по развиването на тази дейност – спорта водно спасяване“

Анализът на данните (фиг. № 10) показва, че изравняването в мненията по въпроса „Кой според вас трябва да развива дейността – спорт водно спасяване“ се получава на фона на това, че повечето анкетирани посочват и трите възможности. Това ни насочва към извода, че при наличие на повече информация голяма част от специалисти по ВС биха се включили по-активно в спортната дейност.

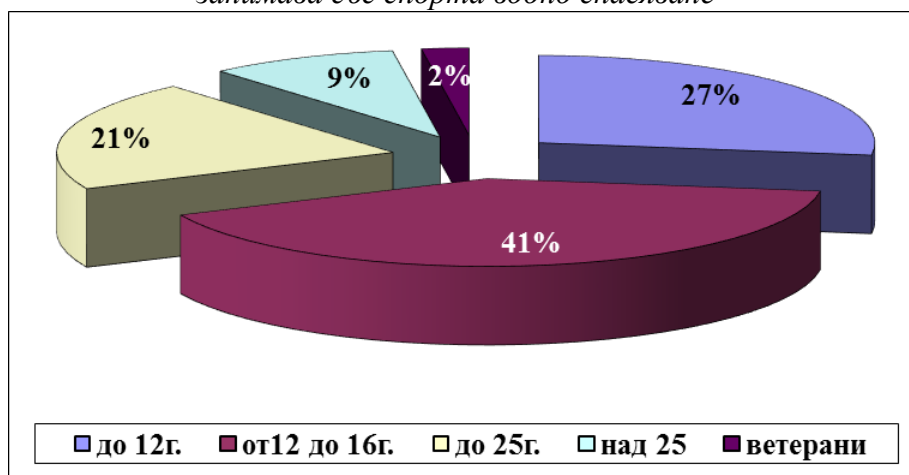
Фиг. № 10. „Кой според вас трябва да развива дейността – спорт водно спасяване“

Световната практика показва, че колкото от по-ранна възраст започнат да се ангажират децата в сферата на водното спасяване, толкова по-отдадени на дейността остават те в живота си. А по-лесен и атрактивен начин за

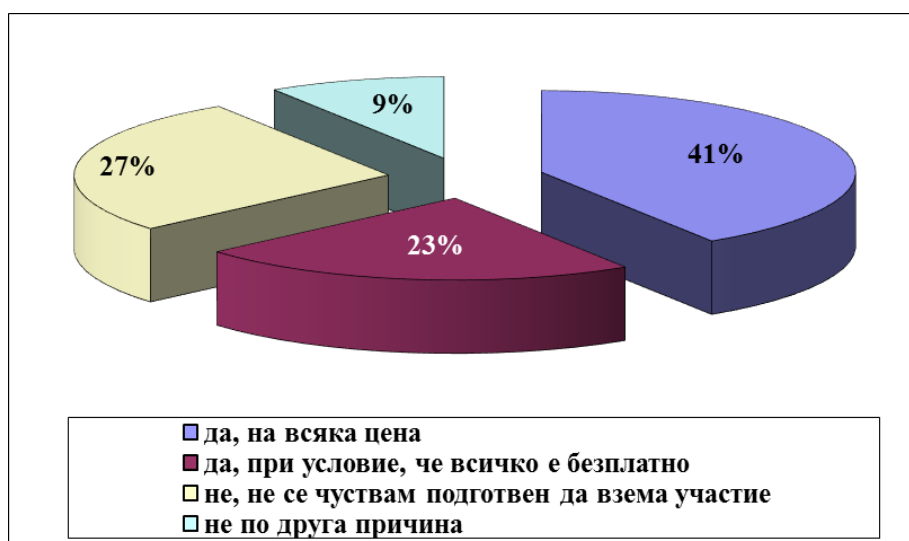
привличането им - чрез участия в състезания по водно спасяване - няма. Също така наблюдаващото се „застаряване” на българските водни спасители по нашето Черноморие предполага, че ако има повече състезания за тази възрастова група – ветерани, те ще бъдат по-мотивирани и ще могат да поддържат добрата си физическа и техническа форма целогодишно (фиг. № 11).

Фиг. № 11. „Според Вас коя възрастова група би била най-силно заинтересована да се занимава със спорта водно спасяване“

Независимо, че специалистите по ВС заявяват липсата на информираност, и това е една от причините да не развиват този спорт, по-голямата част от анкетирания не проявяват ентусиазъм да се обучават допълнително (фиг. № 12). Това се дължи до голяма степен на голямата им натовареност със задачи, които не са свързани с водното спасяване.

Фиг. № 12. „Ако се направи семинар „Разработване на програми за обучение и тренировка в спорта водно спасяване“ бихте ли се включили в него и при какви условия?“

Основните заключения, които можем да формираме на основата на направения анализ на анкетното проучване, са:

1. Липсва достатъчна информираност как се организира и развива спортно-състезателната дейност по водно спасяване. До голяма степен за подобряване на ситуацията в тази насока трябва да работи дирекция ВСС, която да подготви методически указания и семинари, чрез които да се преодолее липсата на информираност.

2. Забелязва се недостатъчна нагласа за работа, за развиване на спортно-състезателната дейност сред специалистите по водно спасяване към областните организации на БЧК. Причините са в смяната на поколенията в щатния персонал на БЧК и променената икономическа ситуация, в която те работят. Освен това, повечето от тях нямат връзка с какъвто и да е спорт и спортните клубове.

3. Развиването на спорта в системата на БЧК до голяма степен е възпрепятствано заради натовареността на специалистите със задачи, които не са свързани с водното спасяване.

4. От повечето отговори в анкетата проличава тенденцията, че специалистите по водно спасяване подкрепят спортно-състезателната дейност, но „ако може тя да се случва без тяхното пряко участие“.

Възможните действия, които могат да се предприемат за справяне с по-горе изложените проблеми, са:

1. В длъжностната характеристика на специалистите по водно спасяване да бъде включено като част от задълженията им като щатни специалисти на БЧК и „... развиване и работа по спортно-състезателна дейност“. По този начин няма да имат извинение и ще трябва да полагат повече усилия да се информират как да работят и да развиват този спорт.

2. Необходима е мощна оградителна кампания сред специалистите по водно спасяване.

3. Да се намери начин за стимулиране провеждането на тази дейност чрез финансова и методическа помощ.

4. Привличане на клубовете по водни спортове за съвместна работа или търсене на вариант за създаване на такива извън системата на БЧК. За да се избегнат противоречията, е добре те да придобиват статут на колективен член на организацията (БЧК), с оглед запазване на единството в тази област.

3.2.2. Изследване нагласите за развитие на спорта водно спасяване сред треньорите по плуване в страната

Една от насоките за проучване състоянието на водноспасителния спорт в страната ни е провеждането на анкетно проучване сред треньорите и състезателите по плуване . Причината те да бъдат анкетирани е, че основно състезателите по водно спасяване идват от плувните клубове от страната.

Анкетата съдържа въпроси, чрез които е направен опит да се установи и обхване отношението, информираността, мнението и нагласите на треньори по плуване, относно спорта водно спасяване.

Анализите от анкетното проучване позволяват да се направят следните заключения:

1. Нагласите сред треньорите по плуване са положителни спрямо спорта водно спасяване, но се вижда, че са много слабо информирани относно новостите в спортно-техническата страна на този спорт.

2. Има значителна доза скептицизъм от страна на някои треньори. Причина за това би могъл да бъде фактът, че не е доказано дали може да се извършва пълноценна подготовка на двата спорта едновременно. Ето защо е нужно да се установи положителното или отрицателното въздействие на спорта водно спасяване върху спорта плуване.

3. Необходима е мощна оградителна кампания сред треньорите за възможностите за развитие на състезателите по плуване в спорта водно спасяване и запазването им за по-дълъг състезателен живот („спортно дълголетие”).

3.2.3. Анализ на участията на представителните отбори на България в големи международни състезания

Анализът на участията на българските отбори, постигнатите успехи, дисциплините от състезателните правилници през годините, доведоха до следните изводи:

Следвайки традициите от миналото и спечелените 7 абсолютни световни титли във водноспасителния многобой, досега България бива представяна на Световните първенства по водно спасяване основно от състезатели – плувци, доказали се в държавните първенства по плуване на страната ни.

С обособяването на ILS и включването на голям брой дисциплини на открити води се установява, че досега съществуващата практика за селекция на българския представителен отбор не е достатъчно ефективна.

Съгласно състезателния правилник на ILS, отборите ,участващи в СП, могат да бъдат максимум от по 6 състезатели мъже и толкова жени, като при индивидуалните дисциплини не могат да участват повече от 2-ма представители от нация. Това позволява селекцията на състезателите да бъде по-разнообразна, с цел постигането на по-добри резултати в различните дисциплини от програмата на СП.

В търсене на по-предни класирания на българските състезатели, в бъдещи участия на СП, е добре селекцията на състезатели за национален отбор да се съобрази с направения по-горе анализ и да се реализира това посредством следните препоръки:

- В подготовката на състезатели за участие в провежданите контролни състезания, за определяне на състава за СП, да се включат и състезатели от други видове спорт. Например:

- В спорта кану-каяк състезателите, освен добри гребни умения, имат също така и добра плувна и бегова подготовка (бягане в естествени условия, извънпистово бягане), което може да им помогне да постигнат по-предни класирания в голяма част от дисциплините на открито.

Включването на такива състезатели ще подпомогне отбора за по-предно класиране в дисциплините – плажен спринт, спасителен морски каяк, спасителен борд, щафетно бягане по плажа, щафета комбинирано. Те могат успешно да се включат и в дисциплините на басейн като: спасяване с въже и симулация при спешен случай.

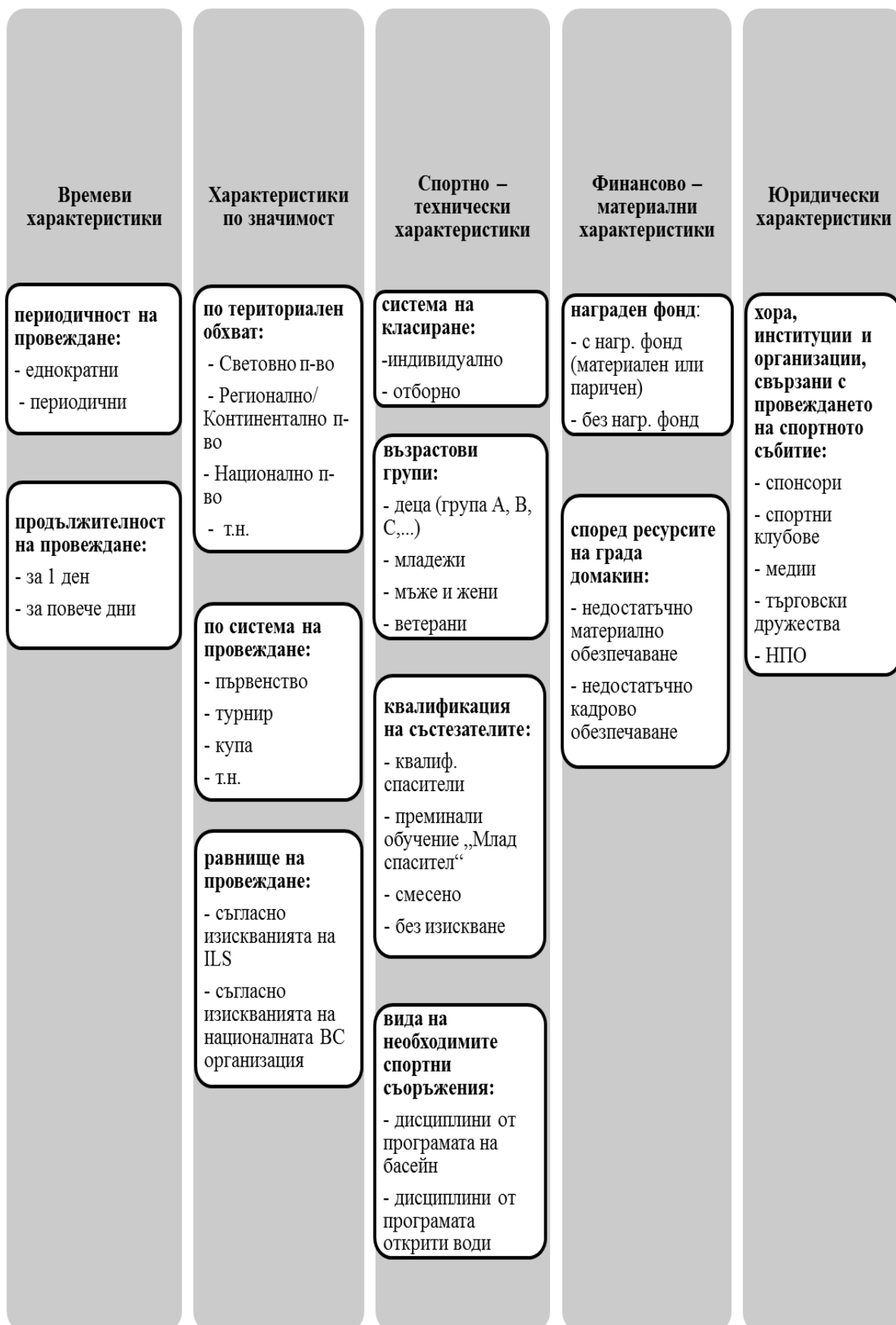
- От друга страна, за да се запази началната идея на този спорт, е необходимо ILS да предприеме стъпки за промяна на състезателните правила, осигуряващи комплексна подготовка на състезателите. Това би могло да се постигне като се задължат всички състезатели да участват поне в 2 дисциплини на басейн и толкова на открити води.

3.3. МОДЕЛИ ЗА КЛАСИФИКАЦИЯ И ОРГАНИЗИРАНЕ НА СЪСТЕЗАНИЯ ПО ВОДНО СПАСЯВАНЕ

На основание направеното литературно и документално проучване, техническия и практическия опит, и анализ на основните елементи на структурите на спорта водно спасяване, бе изготвен адаптиран модел за класификация на състезанията по водно спасяване. Той позволява състезанията да бъдат възприети в тяхната многопосочност, сложност и мащабност.

Моделът включва няколко блока, които класифицират състезанията, съгласно техните характеристики, които са посочени във фиг. № 13.

Фиг. № 13. Модел за класификация на състезанията по водно спасяване

Друг аспект от анализа на състоянието и развитието на спорта водно спасяване в света и в България показва, че този спорт е претърпял незначителни промени от първите състезания, провеждани в страната ни, до този момент. Промените и новостите, съпътстващи развитето му в света, не се отчитат у нас. За целта считаме, че е необходимо да се предприемат мерки за подобряване на организацията и провеждането на състезанията по водно спасяване. Това наложи изработването на съвременен модел (Фиг. № 14) за организиране на състезания по водно спасяване, съобразен с изискванията в състезателния правилник на ILS.

Създаденият модел включва следните основни компонента:

- Условия за провеждане на състезанията – материално-техническа база;
- Състезателна програма (която може да бъде адаптирана спрямо ранга и вида на спортното събитие);
- Човешки ресурси, необходими за обезпечаването и протичането на състезанията;
- Материално-техническо оборудване за нормалното протичане на състезанието (може да бъде адаптирано спрямо нуждите и целите на спортното събитие).

Фиг. № 14. Модел за организиране на състезания по водно спасяване

Условия за провеждане на дисциплини на басейн:

- 50 или 25 метров басейн
- Стартови блокчета
- Места за състезателите и публиката
- Озвучителна уредба
- Измервателна уредба

Програма - дисциплини на басейн:

- 50м. извличане на манекен
- 100м. извличане на манекен с плавници
- 100м. извличане на манекен с плавници и буй
- 200м. плуване под препяждствия
- 200м. супер спасител
- Спасяване с въже
- SERC (симулация на инцидент)
- Щафети

Съдийски апарат за дисциплините на басейн

- Главен съдия (1)
- Стартер (1)
- Съдии по финиширане (3)
- Съдии по обръщания и щафети (4)
- Времеизмервачи (по един за всеки коридор и двама допълнителни, единия от които е старши времеизмервач)

Екипировка за дисциплините на басейн:

- Ленти и конуси (за фиктивни позиции)
- Манекени (16)
- Буйове (10)
- Въжета (за дисциплината Хвърляне на въже) (8)
- Препяждствия (16)
- Мярка "корито" за измерване дължината и широчината на плавниците

Условия за провеждане на морските дисциплини:

- открити водни площи (морета, езера и др.)
- пясъчен плаж или зелена площ

Програма - морски дисциплини:

- Състезание с борд или каяк
- Плуване в открити води
- Плажни флагове
- Бягане по пясъка
- Щафети

Съдийски апарат за морските дисциплини:

- Главен съдия (1)
- Главен времеизмервач (1)
- Стартер (1)
- Съдии в лодка (3)
- Съдии по финиширане (8)
- Съдии по дистанцията (2)
- Помощник стартер за проверяване на сериите (2)

Екипировка за морските дисциплини:

- Бордове (8)
- Сърф ски (8)
- Буйове (10)
- Плажни флагове (палки)
- Маркировъчни въжета (ярко оцветени)
- Шамандури (червено-жълта, черна, зелена с бяла ивица, червена, синя с бяла ивица, жълта, бяла с една черна ивица, оранжева, зелено-жълта)
- Допълнителни шамандури (3 черно-бели, 3 оранжеви)
- Флагове (2 зелени, 2 черно-бели, 2 оранжеви, 2 зелено-жълти, 2 синьо-бели)
- Прътове (2м височина) (4 оранжеви, 4 с черно-червени ивици)
- **Забележка:** За всички дисциплини трябва да има ограждения, които да ограничават публиката от местата за провеждане на дисциплините

3.4. НАСОКИ ЗА РАЗВИТИЕ НА СПОРТНО-СЪСТЕЗАТЕЛНАТА ДЕЙНОСТ ПО ВОДНО СПАСЯВАНЕ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Основната цел на тези насоки е създаване на условия за реализиране на ефективен тренировъчен и състезателен процес, масовизиране на заниманията по водно спасяване в различните възрастови групи и усъвършенстване на системата за управление на тренировъчния процес, като възможност за спортно развитие и основа за реализиране на високи резултати.

Пътищата за реализиране на тези насоки са посочени в конкретни подцели, задачи, дейности и етапи по реализацията, финансиране и условия за разходване на средствата, управление, мониторинг и контрол, както и очакваните резултати.

ИЗВОДИ, ПРЕПОРЪКИ И ПРИНОСИ

4.1. ИЗВОДИ

На базата на проведените изследвания и анализ формулирахме следните изводи:

Изводи по задача 1. Проучване и анализ на състоянието и развитието на водноспасителния спорт в света и в България.

1. Водноспасителният спорт претърпява значителни промени в състезателната програма и правилник, което е предпоставка за увеличения брой на страните, в които той се практикува.

2. Развитието на водноспасителния спорт в Р. България е отрицателно. Не съществува единна концепция за развитие, няма утвърден спортен календар, много малко дисциплини от състезанията, провеждани в България, съответстват на международния правилник.

3. Въпреки безспорните успехи, които е завоювала страната ни в миналото, към настоящия момент успехите ни на световни форуми са епизодични и незадоволителни. Като представители в международни състезанията участват предимно състезатели от плувните спортове, които се подготвят само за

конкретното състезание.

Изводи по задача 2. Анализ на системата за организиране и провеждане на състезания по водно спасяване (Организация на състезанията; Състезателна програма; Състезателни правила).

4. При анализа на системата за организиране и провеждане на Световните първенства по водно спасяване се открии характерна периодика на промени - както в периодите за провеждане, така и в състезателната програма.

5. Анализът на състезателните правила показва, че сега действащият правилник за СП^{ва} позволява на отборите да включват добре тренирани атлети или гребци, които завоюват челни позиции с принос за отборното класиране, тъй като правилникът не задължава състезателите да участват и в дисциплини от програмата на басейн, и в тези на открити води.

Изводи по задача 3. Изследване динамиката на развитие и наличието на характерни особености при отделните състезателни дисциплини.

6. Две от състезателните дисциплини - „Спасяване с въже“ и „Симулация на действия при спешен случай“, предоставят възможност за по-лесно челно класиране при участие на Световни първенства. Подготовката за тези дисциплини не изисква скъпа екипировка и специални условия за провеждането им.

Изводи по задача 4. Изследване нагласите и проучване опита на субектите, свързани със спорта водно спасяване.

7. Създадените от нас многопрофилни анкетни карти предоставят дълбока и реална информация доколко водещите специалисти по водно спасяване и треньорите по плуване са запознати с новостите, касаещи развитието на спорта водно спасяване.

Изводи по задача 5. Изготвяне на насоки за развитие на спорта водно спасяване в Република България, основани върху теоретичните анализи, практическия опит и резултатите от проучванията.

8. Необходимостта от предприемане на действия за развитието на този

спорт наложи изготвянето на „Насоки за развитието на спорта водно спасяване в Р. България“, както и създаването на адаптиран „Модел за класификация на състезания по водно спасяване“ и „Модел за организация на състезания по водно спасяване“, които са съобразени с международните изисквания и практика.

4.2. ПРЕПОРЪКИ

Повишаване на квалификацията на щатните специалисти към БЧК и доброволците чрез организиране и провеждане на курсове и семинари, включени в предложените насоки за развитие, които да бъдат осъществявани, чрез дирекция „ВСС“ към БЧК.

За развитието на спорта водно спасяване в Р. България е необходимо в рамките на БЧК да се създават центрове ,развиващи този спорт. Тези центрове да са управлявани от специалистите по водно спасяване към Областните организации на БЧК, съвместно със спортните клубове. Към настоящия момент такива центрове могат да се определят спрямо териториалното разпределение на страната ни, както следва: за Източна България - гр. Варна и гр. Бургас, за Централна – гр. Ст. Загора, за Северна България - гр. В. Търново, за Западна – гр. София и гр. Благоевград. Необходимо е да се избере и подготви център за развитие в някои от областните градове на Южна България.

1. Щатният персонал и доброволците в системата на Българския червен кръст активно да привличат клубове по водни спортове за съвместна работа и търсене на вариант за създаване на спортна федерация извън системата на БЧК. Препоръчително е тя да бъде със статут на колективен член на БЧК, с оглед запазване на единството в тази област, произтичащо от членството на БЧК в Международната федерация по водно спасяване.

2. Увеличаване броя на различни вътрешни турнири и спортни прояви по водно спасяване, които да бъдат съобразени с международния състезателен правилник или адаптирани към него. Това може да стане като се използват и

спазват предложените от нас модели за организация на състезания по водно спасяване.

3. Привличане на повече млади хора, практикуващи спорта водно спасяване - не само от плувните спортове, но и от други спортни клубове (гребни спортове, лека атлетика, петобой, триатлон и др.).

4.3. ПРИНОСИ НА НАУЧНИЯ ТРУД

1. Изведени са основните характеристики и особености на спорта водно спасяване.
2. Определени са етапите в развитието на спорта водно спасяване.
3. Въз основа на резултатите от изследването, теоретичния анализ, както и на практическия опит, са създадени адаптирани модели за класификация и организиране на състезания по водно спасяване, съобразени с международните изисквания и практика, които да подпомогнат бъдещото развитие на този спорт в страната ни.
4. Състезателните дисциплини са разгледани през призмата на морфофункционалните, биоенергетичните, педагогическите и управленските фактори, които имат изразен теоретико-приложен и практически принос при заучаването и практикуването им.
5. На основание проведеното изследване и направения анализ, бяха изготвени насоки за развитието на спорта водно спасяване, на базата на които дирекция „ВСС“ към БЧК изготви „Програма за развитието на спортносъстезателната дейност по водно спасяване, осъществявана от БЧК - 2015 -2018г.“ Тази програма е приета на заседание на Националния съвет на БЧК, проведено на 29.09.2015г., решение № 80.

Програмата вече се осъществява на национално ниво.

ПУБЛИКАЦИИ, СВЪРЗАНИ С ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. **СТОЯНОВА Н.**, „Спорта „ВОДНО СПАСЯВАНЕ” и участието на българския национален отбор на Световното първенство по водно спасяване – Александрия, Египет 2010”, сборник доклади, Варна 2011 г.
2. **АНДОНОВ, Ст., Н. Стоянова, Хр. Андонов**, „Изследване нагласите за развитие на спортно-състезателната дейност по водно спасяване в системата на БЧК“, сп. „Авиационна, морска и космическа медицина“, стр. 17, 2012/2
3. **STOYANOVA N., S. Andonov** “Analysis of the results in lifesaving world championships Egipt, 2010 and Australia, 2012“, Scientific conference “Stress, sport, adaptation” – NSA 2014
4. **STOYANOVA, N., S. Andonov, M. Antova**, “Lifesaving training provided at higher educational institutions and its social significance”, Scientific conference, Bydgoszcz 2015.

ВИЗИТНА КАРТИЧКА НА ДОКТОРАНТА

Наталия Генчева Стоянова

e-mail: nat_stoyanova@abv.bg

Образование и кариера

- Завършила е средно образование в 47^{-мо} СОУ със спортен профил „Христо Г. Данов“ в гр. София, през 1994 г.
- В периода 1988 г. - 1998 г. е състезател в Националните отбори на България по плуване. Национална рекордьорка. Майстор на спорта.
- В периода 1995 г. – 1998 г. е състезател в Националния отбор на България по водно спасяване. Вице–европейска шампионка по водно спасяване – Германия 1996.
- През 1998 г. завършва висшето си образование в Национална спортна академия „Васил Левски“ – бакалавър „Треньор по плуване“ и „Учител по физическо възпитание“.
- През 1999 г. завършва магистратура „Спорт за високи постижения“.
- От 1999 г. до 2001 г. работи като треньор в КВС „НСА“.
- От 2000 г. до 2012 г. работи като гл. експерт в дирекция „Водноспасителна служба“ към БЧК. Основни професионални функции и задължения - треньор на Националните отбори по водно спасяване, обучение и преквалификация на водноспасителни кадри.
- От 2010 г. и към настоящия момент е назначена за асистент в НСА „Васил Левски“, катедра „Водни спортове“, сектор „Плуване“.
- От 2008 г. член на „Спортна комисия“ към Международната федерация по водно спасяване – регион Европа (ILSE);
- 2012 г. – Отличена с медал за „Заслужил деятел“ на БЧК;
- 2015 г. – Носител на приза „Merit of honor“ за принос в развитието на водното спасяване в Европа. Връчен е от Международната федерация по водно спасяване – регион Европа (ILSE);